

Hon vågar att komma nära med hjälp av kameran. Nu möter du henne en gång i månaden i NWT:s Helg. Filmaren Sara Broos hittar inspiration i Berlin men hjärtat och livet finns i Fryksdalen.

Om ensamhet

Är du ensam moster Sara?" Frågan kommer från min systerdotter Siri, fyra år. Hon sitter mittemot på en middag. Hon betraktar mig allvarligt. De övrigas prat om värmepumpar och oljepannor och vilket märke som är bäst, tonas sakta ut. Jag ser bara Siri. Fyra år har hon levt och funderar redan över djupt existentiella frågor som många vuxna för länge sen glömt bort att ställa.

Jag svarar att jag ofta är ensam och att jag lever ensam. Men jag har vänner som jag kan träffa och så har jag ju dig. Och när jag är med dig är jag inte ensam. Så frågar jag henne samma sak och hon funderar en lång stund. Svaret blir att jo, hon känner sig ensam, ibland i alla fall.

Efter en stund tittar hon på mig igen med sin öppna blick. Hon har kommit på något. "Vet du, moster Sara, du och jag...", hon pekar med fingret på oss båda, "Vi kan vara ensamma tillsammans".

Ensamheten kan vara självvald eller ofrivillig. Det är en stor skillnad. Ensamhet kan driva människor till vansinne och till och med orsaka för tidig död om den innebär social isolering. Flera vänner beklagar sig över att deras barn, särskilt pojkar, bara sitter inne och spelar dataspel, att de knappt kan se andra människor i ögonen längre, inte fungerar socialt.

FOTO: EMIL LANGVAD/TT

Företag och organisationer vill få oss att känna oss sedda och låtsas att de bryr sig. För de som är ensamma på riktigt måste det bara kännas ännu mer provocerande när plötsligt ett elbolag tilltalar dig som om du vore en kär gammal vän. Elbolaget som uttrycker sorg och besvikelse när du väljer att gå över till ett annat bolag. "Är du verkligen helt säker på att du vill lämna oss?" Och de låter som en ångerfull partner som lovar bli en bättre människa om man bara ger en chans till.

Eller att Facebook vill få oss att tro att de bryr sig om dina minnen och vill skapa ett fotoalbum från året som gått. Nu i valtider försöker partierna tilltala oss som om de är våra vänner, känner oss, vet precis vad vi behöver och längtar efter. De vill vara "du" med sina väljare. En trend bland kommersiella bolag är att de skickar personliga brev till sina kunder signerade av vd.

Som yngre romantiserade jag ensamheten, den manliga flanören jag läst om i böcker av Hunter S Thompson eller Jack Kerouac eller vagabonden som skildrats i otaliga filmer; han som sitter ensam på barer, driver omkring i världen och rör sig fritt. Jag reser fortfarande gärna ensam. Men när man kommer hem från en resa blir ensamheten desto större, utan någon att dela upplevelserna med.

Min väninna som i många år längtat efter någon att dela livet med beskrev hur hon bröt ihop inne i ett byggvaruhus när hon skulle välja kakel till sin nyinköpta lägenhet. Alldeles intill stod ett nyförälskat par och resonerade om färgnyanser. Hon som drömt om att dela ett liv

med någon, bilda familj och nu stod där ensam i det kalla ljuset, 45 år gammal och väl medveten om att drömmen för varje år blir alltmer avlägsen, åtminstone för att kunna skaffa barn.

En annan väninna träffade sitt livs kärlek i ostdisken när hon precis fyllt femtio och för länge sen gett upp hoppet om både män och relationer.

Man brukar skilja mellan social ensamhet och existentiell ensamhet. Den existentiella ensamheten kan upplevas trots att man befinner sig i sällskap. Att leva ensam eller aldrig hitta rätt partner kan vara en stor sorg, men ensamheten tillsammans med fel person kan vara desto mer brutal. Så många som inte är närvarande, som börjar ta varandra för givet. Eller den ensamhet ett barn kan uppleva av att känna sig bortvald av frånvarande föräldrar som hellre ägnar sig åt sin telefon. "Hellre hundra mil bort och jag vet var du är, men att du är nära och ändå inte här", sjunger Eva Dahlgren i Egoism.

Ifilmen "En värdig man" skildras en sympatisk familjefar och bagare som blivit osynlig för sin familj. Fruen och döttrarna har sina gemensamma intressen och ignorerar honom alltmer. Han är en fin man som alltmer förvandlas till en vaktmästare som ordnar med det praktiska. Och hans tafatta försök till kommunikation eller kärleksförklaringar drunknar i deras eviga babblande.

När man inte längre blir sedd eller upplever någons tvivel tar det inte lång tid innan man förlorar sin värdighet och självkänsla. Han försöker på alla sätt få deras uppmärksamhet genom att dra roliga historier, men de ser honom knappt. Ingen skrattar åt hans skämt.

En dag kommer han hem från bageriet och har hela ansiktet täckt av deg. Det tar en lång stund innan de ens märker det hela och filmen slutar förlösande med att han bryter ihop och gråter och hans fru håller om honom som ett barn.

En man från Istanbul som flyttat till sin flickvän i Stockholm är förtvivlad över hur svårt det är att få nya vänner i Sverige. "Alla är så upptagna" säger han. I Istanbul kunde man knacka på hos nån mitt i natten och bli inbjuden. "Alla är alltid på väg, på jakt efter något", säger han.

I den fina boken "Trädens Hemliga liv" beskriver författaren Peter Wohlleben hur de stora mammutträden i Nordamerika i deras naturliga skogar blir hundra meter höga och lever i tusentals år. I botaniska trädgårdar däremot där de ryckts ur sitt sammanhang blir de inte särskilt långlivade. Orsaken är, precis som för de flesta däggdjur, fåglar och människor, att frånvaro av föräldrar och närstående gör livet farligt, obegripligt och skrämmande. Vi behöver varandra. Liksom träden behöver varandra.

Min yogalärare pratar hur vi måste se oss själva som del av något större och hur hon upplever ett allt hårdare samhällsklimat där alla tänker på sig själva i första hand och sin egen vinning. Hur ensamheten ökar och hur karriär och arbete för många är så mycket viktigare än att vårda relationer eller ta sig tid till de man älskar.

Så många äldre som sitter bortglömda på ålderdomshem och bara sitter av tiden i väntan på döden. Och så en dag är det för sent att ta sig tid för barnen eller de äldre. Då de plötsligt är utflugna eller redan döda.

Sara Broos
sara.broos@nwt.se

